

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ПРО БАГАТСТВО ТА БІДНІСТЬ В АНГЛОМОВНІЙ ТА УКРАЇНОМОВНІЙ КАРТИНАХ СВІТУ

Анжела Є. Болдирева

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Одеса, Україна
e-mail: annelina2207@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4327-3773>

Людмила С. Яровенко

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Одеса, Україна
e-mail: yarovenkoludmila@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6199-0974>

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню прислів'їв та приказок у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці. Тут дається їх визначення, встановлюється їхній лінгвістичний статус, окреслюється їхнє місце у фразеології. Окремо розглядається тематична група англійських та українських прислів'їв і приказок, що позначають багатство, матеріальний добробут і бідність, матеріальне неблагополуччя, дається їх лінгвістична та культурологічна характеристика. Прислів'я та приказки відображають багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом, культурою, взаєминами людей та їхнім ставленням до певних речей і обставин. Правильне та влучне використання прислів'їв та приказок надає мовленню неповторної своєрідності та особливої виразності. Прислів'я та приказки дуже часто переходять з однієї мови в іншу. Іноді складно відрізнити народне прислів'я або приказку від запозиченого, тому

що часто вони мають наднаціональний характер та відображають «закономірності природи», в тому числі й людської. Проте, значна їх частина співвідноситься з фактами та законами соціально-історичного розвитку, соціальною свідомістю, психічним складом певного етносу, тобто належить цьому етносу. Цікавим (а в наш час навіть необхідним) вважається дослідження культури етносів через вивчення мовного втілення досвіду народів. Крізь призму власного світобачення кожна нація по-своєму сприймає життя й транслює свої культурні особливості у мові. Оскільки ми живемо в час, коли змішування мов та культур досягло небачених масштабів, актуальною стала міжкультурна комунікація, й на перший план висунута проблема розуміння дій, учинків, ставлення, оцінок, а не тільки слів носіїв іноземних культур, виховування терпимості до них через розуміння. Прислів'я та приказки як окремий шар фольклору, що дійсно втілює думки народу, становлять цінний матеріал для студіювання особливостей міжкультурної комунікації. Все зазначене вище (й навіть більше) сприяє зацікавленості людини у вивченні цього безцінного скарбу, цілого фольклорного скарбу. Його вивченням займалися багато вчених різних країн, проте до кінця він досі лишається не розгаданим. Саме тому наше дослідження особливостей мовного втілення людської думки у вигляді прислів'їв та приказок лишається актуальним.

Ключові слова: прислів'я, приказки, багатство, бідність, культура, картина світу.

Вступ. Звертаючись до теми культури, а саме її проявів у мові, усі дослідники обов'язково апелюють до фразеології. Проблема фразеології розглядалася в наукових працях провідних вітчизняних та зарубіжних учених (див., напр.: Алефіренко, 1987; Баран, Зимомря, 2008; Dobrovolskiy, 1996; Зорівчак, 1983; Kunin, 2005). Зокрема, М. Ф. Алефіренко, Я. А. Баран, Р. Зорівчак, О. В. Кунін, Д. О. Добровольський, Г. Г. Соколова писали про фразеологічну семантику, Ю. Д. Апресян, Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров розглядали національно-культурну специфіку мовних (фразеологічних) одиниць, М. М. Кирилова, Т. З. Черданцева та ін. займалися питаннями ідіотетичної фразеології. Багато з цих та інших дослідників займалися питанням перекладу фразеології. Отже, багатоаспектність фразеологічного матеріалу зумовлює множинність підходів до його вивчення, а отже, будь-який досвід аналізу фразем буде важливим, що зумовлює **актуальність** студії.

Мета пропонованої студії полягає в аналізі ставлення британців та українців до матеріального добробуту й багатства та матеріального неблагополуччя й бідності, втілених в англійських й українських прислів'ях та приказках.

Сформульована мета визначає рішення таких **завдань**:

- вивчити літературу з теми дослідження;
- здійснити лінгвістичний та культурологічний аналіз англійських та українських прислів'їв та приказок про багатство та бідність;
- проаналізувати та порівняти особливості національного ставлення британців та українців до багатства й бідності, втіленого у прислів'ях та приказках.

Джерелами дослідження слугують різноманітні словники прислів'їв та приказок: Л. Васильєвої, Р. Рейдаута та К. Віттинга, «The Oxford Dictionary of English Idioms», «The Penguin Dictionary of Proverbs», збірка М. Номиса «Українські приказки, прислів'я і таке інше». Фактичний **матеріал** дослідження складають 195 англійських та 191 українських одиниць зазначеної тематики.

У статті використано такі **методи**: метод спостереження, методи компонентного та компаративного аналізу, метод суцільної вибірки та кількісний метод.

Результати та дискусія. Під прислів'ями розуміють стійкі, стислі образні народні вирази, що мають повчальний характер, висловлюють певну мораль, часто мають звуко-ритмічну організацію та передаються народом із покоління в покоління (Vinogradov, 2004: 192). Приказки — це широко розповсюджені образні вирази, що не мають узагальнювального смислу та повчальної тенденції. Їх часто називають ще мовними афоризмами. І прислів'я, і приказки у стислій формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки тощо у їхніх характерних і специфічних ознаках. Узяті з різних джерел народної словесності на основі безпосередніх спостережень над навколишнім життям, вони відзначаються влучністю вислову та загущеністю думки; увібравши світогляд народу та його багатотисячний досвід, вони становлять невід'ємний пласт народної філософії — скарбницю мудрості. Отже, прислів'я та приказки являють складову частину художньої культури народу, його неписаної словесності чи усної народної творчості, тобто фольклору.

Наука, що займається вивченням фольклору, називається *фольклористика*. Фольклор являє словесні, духовні та матеріальні аспекти культури, які, змінюючись, передаються спадково. Напрямок фольклористики, об'єкт якого становлять саме прислів'я та приказки, називається пареміологія. *Пареміологія* — це частина фольклору, яка

об'єднує найкоротші жанри, що в образній формі відтворюють найчастотніші явища та реалії дійсності: прислів'я, приказки, загадки, тости, вітання, побажання, прикмети тощо. Це словесні мініатюри, що в процесі формування закріпилися як своєрідні усталені форми, образні кліше. З часом частина з них утратила своє первісне значення або набула нового, більш сучасного сенсу. Однак у багатьох прислів'ях та приказках зафіксовані елементи давніх міфічних уявлень, риси доісторичної доби, що засвідчує їхнє давнє походження і дає підстави віднести цей їх (і, гадаю, жанр у цілому) до найдавніших утворень усної словесності. Віддавна прислів'я та приказки виробили основні жанрові ознаки, виконуючи відповідні образно-мовленнєві функції, та виокремилися як певне словесне явище. Згідно з назвою науки, що вивчає прислів'я та приказки (пареміологія), вони дістають іншої назви — *паремії*.

Окрім фольклористики та її розділу, пареміології, прислів'я та приказки вивчає мовознавство, а саме окремий її розділ — фразеологія. Проте пареміологія та фразеологія вивчають їх із різних сторін: фольклористика розглядає паремії як жанр усної народної словесності, аналізує їх із погляду композиції, художньо-образної структури, ідейного навантаження; фразеологія як розділ мовознавства вивчає лише лінгвістичний аспект паремій, тобто пояснює їхнє лексичне значення, вивчає особливості їх уживання в живому мовленні.

Оскільки наше дослідження здійснюється в руслі мовознавства, для нас суттєві думки про прислів'я та приказки з позиції фразеології.

Однак треба відзначити, що не всі вчені відносять прислів'я та приказки до фразеології. Так, наприклад, такі мовознавці, як Я. А. Баран, В. В. Виноградов, С. Влахов і С. Флорін та ін. (див., напр.: Баран, Зимодря, 2008; Vinogradov, 2004; Vlahov, Florin, 2004) включають їх до фразеологічного складу мови, акцентуючи на тому, що цим одиницям мови так само, як й іншим фразеологізмам, властиві такі основні ознаки фразеологічності, як стійкість, семантична цілісність, експресивно-семантична виразність. У свою чергу, Н. Н. Амосова та деякі інші дослідники (див.: Amosova, 2010) не згодні з цим судженням, мотивуючи свою позицію тим, що на відміну від фразеологізмів, які еквівалентні словам чи словосполученням, фразеологічні одиниці еквівалентні реченням. Ця ознака, на їхню думку, дуже суттєва й виокремлює прислів'я та приказки в окрему групу мовних одиниць.

Ми цілковито згодні з такою аргументацією, проте вслід за зазначеними вище вченими не вважаємо даний аргумент суттєвим, а тому будемо розглядати прислів'я та приказки як фразеологічні одиниці.

Встановивши належність прислів'їв та приказок до фразеологізмів, спробуємо визначити їхнє місце серед інших. Існує багато класифікацій фразеологічних одиниць, що також враховують прислів'я та приказки. На даний момент найбільш удалою вважається семантична класифікація фразеологічних одиниць, запропонована академіком В. В. Виноградовим. В її основу покладено те співвідношення, яке існує між значенням фразеологічного цілого та значенням компонентів у його складі. Отже:

1) *фразеологічні зрощення (або ідіоми)*. До них належать такі стійкі словосполучення, значення яких ніяк не зумовлене значенням окремих слів, що входять до їхнього складу. Значення цілого довільне та невмотивоване. Вони маркують усне мовлення, просторіччя та використовуються як засіб образного контактного узагальнення думки. Невипадково вони вживаються в усному розмовному мовленні з відтінком просторіччя, в офіційному усному мовленні, для імітації першого та другого типу мовлення в художньому тексті. Це найменш численний тип, що характеризується найбільшою спаяністю елементів. Наприклад, *a mare's nest* «нісенітниця», *a fishy story* «вигадка»;

2) *фразеологічні єдності*. Вони також неподільні за змістом і також мають єдине, цілісне значення, але це значення умотивоване, пов'язане із розумінням образного стрижня, на основі якого воно утворене. Як зазначає І. С. Алексеева, це метафоричні сполуки, що мають ширший діапазон вживання, тому що не мають відтінку грубого просторіччя (Alexseeva, 2004: 192). В. В. Виноградов відносить до цієї групи також прислів'я та приказки. Фразеологічні єдності мають значення цілого, що складається зі значення їхніх (фразеологічних єдностей) компонентів, та бувають звичайно переносними, метафоричними. Ця образність зумовлює емоційне забарвлення. Фразеологічні єдності трапляються в розмовному усному мовленні, в офіційному усному мовленні, в багатьох текстах засобів масової інформації. Ця група набагато численніша, її склад доволі однорідний. Наприклад, *a short cut* «короткий шлях», *to skate on thin ice* «ризикувати»;

3) *фразеологічні сполуки*. До їхнього складу входять такі слова, зв'язки яких із іншими словами обмежені, які утворюють сполуку

тільки з певним замкнутим колом слів. Фразеологічні сполуки відрізняються від єдностей тим, що одне зі слів у їхньому складі вживається у переносному значенні або характеризується зв'язаністю значення, яке притаманне слову тільки у певній, досить обмеженій групі виразів. Наприклад, *to make money* «заробляти гроші», *to pay attention to* «звертати увагу на», *to lose time* «марнувати час». Стійкість таких виразів спирається на обмежену сполучуваність слів. Тут можлива зміна граматичної форми. Можлива також синонімічна заміна, але вона обмежена. Ця група найбільш численна. Такі фразеологізми вживаються в усіх типах тексту. Вони не мають національної специфіки. Образність, що лежить в їхній основі, стерта.

Окрім семантичної класифікації В. В. Виноградова, існує ще багато інших класифікацій фразеологізмів, у яких прислів'я та приказки посідають окреме місце. Так, О. В. Федоров услід за Б. А. Ларініним заложно від злитності фразеологічних одиниць розглядає три такі групи:

1) *перемінні словосполучення*, до яких входять і стійкі фразеологічні сполуки (за термінологією В. В. Виноградова);

2) *стійкі метафоричні сполуки*, що чітко виокремлюються «наявністю стереотипичності, традиційності та метафоричного переосмислення, відходу від первісного значення» (цит. за: Федоров, 2002: 219);

3) *ідіоми*, що відрізняються від попередньої групи «більш деформованим, скороченим, далеким від первісного складом (лексичним та граматичним) і значним послабленням тої семантичної членороздільності, що зумовлює метафоричність» (цит. за: Федоров, 2002: 220). Говорячи іншими словами, умотивованість тут утрачено.

Друга та третя групи відповідають фразеологічним єдностям та фразеологічним зрощенням класифікації В. В. Виноградова. Прислів'я та приказки дослідник відносить до другої групи, тобто до метафоричних сполук, відзначаючи, що ці одиниці являють завершений вислів і мають форму самостійних (часто еліптичних) речень, тим самим утворюючи вже самостійну одиницю контексту (Федоров, 2002: 224–225).

Згідно зі структурною класифікацією, запропонованою О. В. Кунініним, прислів'я та приказки належать до групи фразеологізмів зі структурою речення. Окрім даної групи, дослідник розглядає субстантивні, дієслівні, адвербіальні, ад'єктивні, вигуківі, препозиційні, вставні фразеологізми (Kunin, 2005).

В. С. Виноградов називає прислів'я та приказки предикативними фразеологізмами. Окрім них, він вивчає лексичні та компаративні фразеологічні одиниці (Vinogradov, 2004: 183). Дослідник наголошує, що попри те, що власне прислів'я та приказки еквівалентні не слову, як інші фразеологізми, а реченню, вони становлять окрему групу фразеологічних одиниць і тому належать до фразеологічного фонду мови. Він також каже, що, на відміну від інших фразеологізмів, образна наповненість, тобто внутрішня форма, прислів'їв і приказок, у більшості випадків зберігає свою значимість. Носії мови не тільки знають смисл прислів'я чи приказки й ситуацію, в якій їх треба вживати, але й сприймають образ, метафору, порівняння, що формують прислів'я або приказку. Звісно, первісні реалії, пов'язані з виникненням прислів'я або приказки, забуваються. Проте, їхня двоплановість зберігається. Їхній прями́й та переносний смисл існують одночасно. Смисл вільного словосполучення, що лежить в основі прислів'я або приказки, та їхній переносний зміст актуалізується в мовленні (Vinogradov, 2004: 192).

В. І. Карабан та Дж. Мейс розрізняють інтернаціональні та етноспецифічні, а також образні та необразні прислів'я та приказки (Карабан, Мейс, 2003: 336).

Таким чином, ми будемо розглядати прислів'я й приказки власне як фразеологічні єдності (В. В. Виноградов), як стійкі метафоричні сполуки подібно до І. С. Алексєєвої, О. В. Федорова (Alekseeva, 2004; Vinogradov, 2004; Федоров, 2002).

Метод суцільної вибірки з дефініцій 4 словників англійських та 1 словника українських прислів'їв і приказок (Vasilieva, 2004; Rideout, Witting, 1997; Oxford Dictionary, 2020; Penguin Dictionary, 2000; Номис, 1993) дозволив нам знайти та проаналізувати 195¹ англійських та 191² українських прислів'їв і приказок про багатство та бідність. Критеріями вибірки слугували:

а) наявність у досліджуваних одиницях слів-індикаторів, що належать до лексико-семантичних полів «БАГАТСТВО» та «БІДНІСТЬ», зокрема, *money, wealth, fortune, rich, prosperity VS poor, need, poverty, necessity, want, beggars* й деякі ін., а також їхніх українських відповідників;

¹ Дана кількість прийнята нами за 100 %

² Дана кількість прийнята нами за 100 %

б) загальний смисл прислів'я та приказки. Так, наприклад, така приказка, як *Silence is golden* (Мовчання — золото), попри наявність у ній слова лексико-семантичного поля «БАГАТСТВО» *golden* 'золото', не ввійшло в наш список, тому що загальний смисл приказки ніяк не пов'язаний із матеріалом нашого дослідження.

Загалом треба відзначити, що з усієї кількості знайдених та проаналізованих нами англійських і українських прислів'їв та приказок про багатство та бідність переважна більшість з них — це приказки. До прислів'їв, що, як уже зазначалося вище, мають повчальний характер, можна віднести, наприклад, такі:

Better give a shilling than lend a half-crown.

Better be born lucky than rich.

Take care of the pence and the pounds will take care of themselves.

Never spend your money before you have it.

Waste not, want not.

Гроші бережи — вони й тебе врятують.

Хочеш розбагатіти — будь сім років свинею.

Структурно вони можуть являти або прості, або складні речення, проте, в першій їхній частині обов'язково стоїть дієслово в наказовому способі, що передає ту саму повчальну тенденцію, властиву прислів'ям. Приказки також становлять прості або складні, повні або неповні речення. Наприклад, такі приказки мають структуру простого речення:

A light purse makes a heavy heart.

A penny saved is a penny gained.

Money begets money.

Money is a root of all evil.

Бідність призводить до війни.

А подані ще нижче — мають структуру складного речення:

Penny — wise and pound — foolish.

Money often unmakes the men who make it.

He lives long that lives well.

Людина виконує золото, золото закопує людину.

Дуже часто прислів'я та приказки про багатство та бідність будуються на протиставленні — антитезі:

A heavy purse makes a light heart.

A light purse makes a heavy heart.

A light purse is a heavy curse.

A miserly father makes a prodigal son.

It is better to give than to take.

Great spenders are bad lenders.

Children are poor men's riches.

Не так добре з грошима, як погано без них.

Маленька зайвина приносить великі страждання.

Бідність не ганьба, але й не велика шана.

Досліджувані одиниці властива антонімія та синонімія. Так, наприклад, перша приказка у наведеному вище списку семантично протиставлена другій та третій, що, в свою чергу, синонімічні одна одній.

Necessity is the mother of invention.

Want is the mother of industry.

Need makes the old wife trot.

Need makes the naked man run.

Need must when the devil drives.

Усі ці приказки про бідність мають єдине значення — «злидні навчать всьому». Таким чином, синонімія — характерна ознака досліджуваних одиниць.

Доволі часто у приказках про багатство можна знайти емфазу. Наприклад,

He that serves everybody is paid by nobody.

He that serves God for money will serve the devil for better wages.

He that will thrive, must rise at five.

Не так добре з грошима, як погано без них.

Солідну частину знайдених у зазначених вище джерелах приказок становлять римовані приказки:

A light purse is a heavy curse.

A penny saved is a penny gained.

Penny and penny laid up will be many.

Great spenders are bad lenders.

Срібло-золото тягне чоловіка в болото.

Кільком англійським приказкам властива варіативність структури:

A beggar may sing before the thief (footpad, pickpocket).

Всі три можливі варіанти приказки належать до одного семантичного поля «ЗЛОЧИН» (*thief* 'крадій', *footpad* 'розбійник', *pickpocket* 'кишеньковий злодій').

Як відзначає дослідниця С. Г. Тер-Мінасова, ставлення британців до багатства за останні 100–150 років змінилося. Наприклад, у XIX столітті бути багатим було безумовною перевагою людини, оскільки цей статус неодмінно «дарував» їй повагу, пошану, заздрощі, улесливе ставлення оточення. Проте в XX–XXI століттях, коли стали відомими істинні основи будь-якого багатства й усім було вже зрозуміло, що багатство кількох стоїть на бідності та злиднях більшості, багатим людям потрібно ніби виправдовуватися за свій статок і не хизуватися ним (Тер-Мінасова, 2000: 94). Однією зі значимих рис національного характеру британців є їхня бережливість. Це можна побачити в прислів'ях та приказках. Наприклад:

A penny saved is a penny gained.

Penny and penny laid up will be many.

У семантичному відношенні всі англійські прислів'я та приказки про гроші дуже різнопланові. З одного боку, вони актуалізують ідею, що люди, які працюють та заробляють гроші і не бояться ризикнути, варті поваги, захоплення та схвалення. Наприклад:

Nothing risk, nothing win.

Plenty is no plague.

No bees, no honey; no work, no money.

З другого боку, великі гроші ніколи не можуть бути нажиті чесно (про це свідчить велика кількість англійських прислів'їв та приказок), тобто багаті — це ненажерливі, нечесні люди.

Muck and money go together.

Where there's muck, there is brass.

Money often unmakes the men who make it.

A great fortune is a great slavery тощо.

В українській свідомості багатство більшою мірою засуджується:

Людина викопує золото, золото закопує людину.

Кажуть: «бідні люди», бо багаті — не люди.

Срібло-золото тягне чоловіка в болото.

Проте українці все ж таки часто воліють розбагатіти, адже бути бідним гірше, ніж багатим:

Краще десять замків, ніж одна бідність.

Бідність не ганьба, але й не велика шана.

Гроші — мамона, але як їх нема, то велика біда.

Бідність призводить до війни.

Не так добре з грошима, як погано без них.

Останню сорочку закладу, а багатим буду.

В українських прислів'ях та приказках про багатство та бідність найчастіше гроші засуджуються так само, як і ті, хто їх заробляє. Наприклад:

Чим багатша людина, тим вона скупіша.

Купається у золоті і не вартий ламаного шеляга.

Хочеш розбагатіти — будь сім років свинєю.

Підкреслюється ідея, що багато грошей — це тягар:

Багато майна — багато турбот.

Проте інколи підкреслюється, що гроші все ж таки треба заробляти:

У доброго майстрового тугий гаманець.

Трудяща копійка годує довіку.

Ставлення українців та британців до багатства та бідності дуже схоже. Незважаючи на те, що переважно й британці, й українці вважають, що гроші — це добре, треба їх заробляти, вони радять не забувати про інші цінності у світі, якими людина повинна дорожити більше, ніж грошима: дружба, людські почуття, життя, здоров'я, чесне ім'я тощо. Все це порівнюється з грошима, й порівняння — не на користь грошей.

Wealth is nothing without health.

Good health is above wealth.

Character is prosperity.

A good name is better than riches.

A good name is a rich heritage.

Better be born lucky than rich.

Wit is better than wealth.

Good advice is beyond price.

Riches take wing, honour will cling.

They are rich who have good friends.

За гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини.

Краще золотник щастя, ніж фунт золота.

Грошей багацько (на світі), а щастя мало.

Народна мудрість, утілена і в англійських, і в українських прислів'ях та приказках, вчить нас, як треба поводитися з грошима:

Penny — wise and pound — foolish.

Never spend your money before you have it.

Short debts make long friends.

Easy come, easy go.

Waste not, want not.

Гроші бережи — вони й тебе врятують.

Маленька зайвина приносить великі страждання тощо.

Тобто гроші повинні служити людині, а не навпаки, з грошима треба поводитися обачливо, треба завжди знати міру, неможливо ані давати, ані брати в борг і т. ін.

Що стосується бідності, то в обох культурах підкреслюється, що бідність стимулює активність, учить умінню викручуватися та заробляти.

Necessity is the mother of invention.

What is the whetstone of wit.

Need makes the old wife trot.

Біда всьому навчить.

Біда вимучить, біда й виучить тощо.

Згідно з християнською мораллю, і в англійських, і в українських прислів'ях та приказках підкреслюється поганий вплив грошей на людей.

Money is the root of all evil.

Money is the sinews of war.

Гроші — м'язи війни.

Християнство, засуджуючи багатство, акцентує на користолюбстві, яке «зваблює», тобто спокушає, відволікає вірян від служіння Господу.

В українській культурі ще підкреслюється значимість грошей у харбарництві:

Коли гроші говорять, тоді правда мовчить.

Гроші відмикають усі двері.

Срібний молоток залізні двері пробива.

Золото не говорить, а чудеса творить.

Коли золото наверх спливає, тоді правда на дно поринає

Проте в цілому треба зазначити, що в українській свідомості ставлення до грошей набагато більш позитивне, ніж до бідності. Будь-який бідар мріє про те, щоби розбагатіти. Недаремно ж кажуть *Як копійка ведеться, то й добре живеться. Якби Господь любив бідняка, бідняк не був би бідняком. Останню сорочку закладу, а багатим буду.*

Висновки. Загалом абсолютна більшість англійських та українських прислів'їв та приказок саме про багатство, а не про бідність. Зі всіх проаналізованих прислів'їв та приказок про багатство/бідність в англійській та українській культурах багатство засуджується в 11,3 % та 13,1 % відповідно, а бідність виправдовується у 5,1 % та 6,3 % відповідно. Філософське ставлення до багатства/бідності в українців наявне в 2 випадках (1,1 %). Таке ставлення не було помічено в британців узагалі. Подібна різниця між підсвідомим ставленням британців та українців до грошей призводить до того, що англомовний соціум позиціонує феномен бідності як ненормативний та небажаний на відміну від україномовного соціуму, де бути бідним не такий тяжкий гріх.

Перспективи дослідження ми бачимо у вивченні особливостей передачі прислів'їв та приказок при перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

- Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні. К. : Наукова думка, 1989. 134 с.
- Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Академія, 1987. 227 с.
- Баран Я. А., Зимомря М. І. Фразеологія: знакові величини: Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.
- Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: Посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця : Нова книга, 2003. 153 с.
- Зорівчак Р. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів : Вища школа, 1983. 175 с.
- Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську: Навчальний посібник-довідник для студентів вищих навчальних закладів освіти. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
- Романуцький В. М. До проблеми культурологічного осмислення індивідуалізму-колективізму. *Культура і сучасність*. 2013. №2. С. 209–213.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
- Українські приказки, прислів'я і таке інше: зб. О. В. Марковича та ін. / [спорудив М. Номис (1864)]. СПб., 1993. 528 с.
- Alekseeva Y. S. An Introduction to Translation Studies. SPb. : Filolog. fakulty of SPbSU; M. : Akademia, 2004. 352 p.
- Amosova N. N. Fundamentals of English Phraseology. L. : LGU, 2010. 216 p.
- Dobrovolskiy D. O. The Figurative Component in Semantics of Idioms. *Topics in the study of language*. 1996. №1. P. 71–93.
- Fedorov A. V. Fundamentals of the General Theory of Translation. SPb. : Philolog. faculty SPBSU ; M. : Philology Three», 2002. 416 p.

- Kunin A. V. Modern English Phraseology Course. Dubna : Phoenix+, 2005. 488 p.
- Rideout P., Witting K. An Explanatory Dictionary of English Proverbs. SPb. : Lan', 1997. 283 p.
- Ter-Minasova S. G. Language and Intercultural Communication. M. : Word, 2000. 262 p.
- The Oxford Dictionary of English Idioms, forth edition / [edited by John Ayto, the US]. New York : Oxford University Press Inc., 2020. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198845621.001.0001/acref-9780198845621>
- The Penguin Dictionary of Proverbs. Second edition / Jonathan Law, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, England, 2000. 365 p.
- Vasilieva L. The Brevity — the Soul of Wit. English Proverbs, Sayings, Popular Expressions. M. : Centerpolygraph, 2004. 350 p.
- Vinogradov V. S. Translation: General and Lexical Issues. M. : KDU, 2004. 240 p.
- Vlakhov S., Florin S. Untranslatable in Translation. M. : MO, 2005. 343 p.

PROVERBS AND SAYINGS ABOUT WEALTH AND POVERTY IN ENGLISH AND UKRAINIAN PICTURES OF THE WORLD

Angela Ye. Boldyreva

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Translation Department,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odesa, Ukraine
e-mail: annelina2207@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4327-3773>

Liudmila S. Yarovenko

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Translation Department,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odesa, Ukraine
e-mail: yarovenkoludmila@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6199-0974>

SUMMARY

The article is devoted to the study of proverbs and sayings in domestic and foreign linguistics. Here they are defined, their linguistic status is established, and their place in phraseology is outlined. A particular thematic group of English and Ukrainian proverbs and sayings denoting wealth, material well-being and poverty, material disadvantage is also considered and their linguistic and cultural characteristics are given. Proverbs and sayings reflect the rich historical experience of the people, ideas related to labor activities, everyday life, culture, relations between people and their attitude to certain things and circumstances. Correct and accurate use of proverbs and sayings gives the language a unique

originality and special expressiveness. Proverbs and sayings very often transfer from one language to another. Sometimes it is difficult to distinguish a folk proverb or a saying from a borrowed one, because they often have a supranational character and reflect the “laws of nature”, including the human one. However, a significant part of them correlates with the facts and laws of socio-historical development, social consciousness, mental composition of a certain ethnic group, that is, it belongs to this ethnic group. It is interesting, and nowadays even necessary, to study the culture of ethnic groups through the study of the linguistic embodiment of the experience of peoples. Through the prism of its worldview, each nation perceives life in its own way and transmits its cultural features in language. After all, we live in a time when the mixing of languages and cultures has reached an unprecedented scale, intercultural communication has become relevant, and the problem of understanding actions, deeds, attitudes, assessments, and not just words of representatives of foreign cultures, and fostering tolerance for them through understanding has come to the fore. Proverbs and sayings as a separate layer of folklore, which really embody the thoughts of the people, are fertile material for this. All of the above and even more contribute to a person's interest in studying this priceless treasure, a whole folklore layer. Many scientists from different countries of the world studied them, but a lot still remains unsolved until the end. That is why our study of the peculiarities of the linguistic embodiment of human thought in the form of proverbs and sayings continues to be relevant.

Key words: proverbs, sayings, wealth, poverty, culture, picture of the world.

REFERENCES

- Alefrenko M. F. (1987). Teoretychni pytannia frazeolohii [Theoretical Issues of Phraseology]. Kharkiv : Akademiia [in Ukrainian].
- Alekseeva Y. S. (2004). An Introduction to Translation Studies. SPb. : Filolog. fakulty of SPbSU; M. : Akademia.
- Amosova N. N. (2010). Fundamentals of English Phraseology. L. : LSU.
- Azhniuk B. M. (1989). Anhliiska frazeolohiia u kulturno-etnichnomu vysvitleni [English Phraseology in Ethnic-Cultural Lighting]. K. : Naukova dumka [in Ukrainian].
- Baran Ya. A., Zymomria M. I. (2008). Frazeolohiia: znakovi velychyny [Phraseology: Symbolic Values]. Vinnytsia : Nova Knyha [in Ukrainian].
- Dobrovolskiy D. O. (1996). The Figurative Component in Semantics of Idioms. *Topics in the study of language*. №1. P. 71–93.
- Fedorov A. V. (2002). Fundamentals of the General Theory of Translation. SPb. : Philolog. fakulty SPBSU ; M. : Philology Three».
- Karaban V. I., Meis Dzh. (2003). Pereklad z ukrayins'koyi movy na anhliys'ku [Translation from Ukrainian in English]. Vinnytsia: Nova Knyha, 2003 [in Ukrainian].
- Kunin A. V. (2005). Modern English Phraseology Course. Dubna : Phoenix+.
- Rideout P., Witting K. (1997). An Explanatory Dictionary of English Proverbs. SPb. : Lan'.
- Romanuts'kyi V. M. (2013). Do problemy kulturolohichnoho osmyslennia indyvidualizmu-kolektyvizmu [On the problem of Culturological Comprehension of individualism-col-

lectivism]. *Kultura i suchasnist'* [Culture and Modernity]. 2013. №2. S. 209–213 [in Ukrainian].

Selivanova O. O. (2008) Suchasna linhvistyka: napriamy ta problems [Modern Linguistics: Branches and Problems]. Poltava : Dovkillia-K [in Ukrainian].

Ter-Minasova S. G. (2000). Language and Intercultural Communication. M. : Word.

The Oxford Dictionary of English Idioms (2020). Forth edition / [edited by John Ayto], the US, New York : Oxford University Press Inc. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198845621.001.0001/acref-9780198845621> [in English]

The Penguin Dictionary of Proverbs (2000). Second edition / Jonathan Law, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, England, 2000. 365p.

Ukrainski prykazky, prysliv'ia i take inshe (1993).Zb. O. V. Markovycha ta in. [Ukrainian Sayings, Proverbs etc.]. SPb., 1993 [in Ukrainian].

Vasilieva L. (2004). The Brevity — the Soul of Wit. English Proverbs, Sayings, Popular Expressions. M. : Centerpolygraph.

Verba L. H. (2003). Porivnialna leksykolohiia anhliiskoi ta ukraïnskoyi mov [A Comparative Lexicology of English and Ukrainian]. Vinnytsia : Nova knyha [in Ukrainian].

Vinogradov V. S. (2004). Translation: General and Lexical Issues. M. : KDU.

Vlakhov S., Florin S. (2005). Untranslatable in Translation. M. : MO.

Zorivchak R. (1983). Frazeolohichna odynytisia yak perekladoznavcha katehoriia [Phraseological unit as a Category of Translation Studies]. Lviv : Vyscha shkola [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.06.2023